

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och åklagarfrågor

Stockholm 7 maj 2024

ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: ju.da@regeringskansliet.se

Remiss: Domstolsverkets promemoria Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol

FAR vill lämna synpunkter över justitiedepartementets remiss *Domstolsverkets promemoria Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol (Ju2023/00655)*. FAR får med anledning av detta anföra följande.

FAR:s ställningstagande

FAR:s ställningstagande omfattar de lagändringar som föreslås i förvaltningsprocesslagen (1971:291) och i skatteförfarandelagen (2011:1244).

FAR tillstyrker förslagen om ändringar i förvaltningsprocesslagen.

FAR avstyrker förslagen om ändringar i skatteförfarandelagen.

Motivering

Att en part åläggs att ange skäl för muntlig förhandling kan i viss mån vara betungande för den enskilde bland annat om denna saknar ombud eller egen juridisk kompetens. Sådant åläggande bör dock bidra till att skapa bättre förutsättningar för domstolens prövning om muntlig förhandling är obehövlig och även underlätta planering och genomförande av muntlig förhandling.

Förslaget om ljud- och bildupptagning av parts berättelse, av vittnes- och sakkunnigförhör samt vid syn bör bidra till ökad rättssäkerhet genom att kammarrätt därmed får möjlighet att ta del av ett mer komplett processmaterial. Såsom framhålls i promemorian bör en sådan reglering även bidra till trygghet för part om att kammarrätts avgörande kommer att grundas på vad som framkommit vid muntlig förhandling eller syn i förvaltningsrätt. Förslaget bör på detta sätt också medföra processekonomiska fördelar genom att behovet av muntlig förhandling i högre instans generellt blir mindre.

Vad gäller förslaget till 17 a § förvaltningsprocesslagen önskar FAR framhålla att vad som utgör en *berättelse av en part* är otydligt. Enligt FAR:s uppfattning bör tydligare anges i lagtext eller i förarbeten vilka delar av en parts framställningar vid muntlig förhandling som ska dokumenteras.

Därvid bör omfattas såväl så kallat ”partsförhör” som sakframställning och slutanförande.

FAR noterar att ljud- och bildupptagning bedöms kunna utgöra allmän handling och att sådan handling kan komma att lämnas ut till allmänheten om den inte bedöms omfattas av sekretess. FAR efterlyser en mer utförlig analys av vilka hot mot den enskildes integritet som den föreslagna regleringen kan komma att ge upphov till. FAR noterar att bland annat mål om betalningssäkring, företrädaransvar och särskilda avgifter kan innehålla information om känsliga personliga förhållanden, vilken kan komma att dokumenteras genom ljud- och bildupptagning. Denna typ av handlingar kan enkelt spridas vidare om de lämnas ut till allmänheten. Härvid bör erfarenheter från motsvarande reglering i de allmänna domstolarna kunna vara värdefulla att beakta.

Sammantaget ser FAR huvudsakligen positivt på föreslagna ändringar i förvaltningsprocesslagen och tillstyrker dessa förslag.

I promemorian föreslås ändring av skatteförfarandelagen genom begränsning av rätten till muntlig förhandling i kammarrätten i mål om betalningssäkring, företrädaransvar och särskilda avgifter. FAR delar bedömningen i promemorian att ljud- och bildupptagningar vid delar av rättegången i förvaltningsrätt bör minska behov av muntlig förhandling i kammarrätt i dessa typer av mål. Såsom framhålls i promemorian bör en sådan ordning ha processekonomiska fördelar och även kunna bidra till bättre kvalitet i domstolarnas arbete genom effektivare användande av domstolarnas resurser. Ett minskat behov av muntlig förhandling i kammarrätt torde vara särskilt tydligt vid ljud- och bildupptagning av vittnes- och sakkunnigförhör samt vid syn.

Vad gäller berättelser av part kan dessa, såsom påpekas i promemorian, ha pedagogiska inslag som underlättar domstolens förståelse för omständigheterna i målet. Enskilda kan i vissa fall också ha en önskan om att möta domstolen personligen för att förklara sin uppfattning. En parts önskan om muntlig förhandling av dessa skäl bör äga generell relevans i de flesta måltyper, men är mer framträdande i mål av ingripande karaktär såsom betalningssäkring, företrädaransvar och om särskilda avgifter. Det kan dock ifrågasättas om domstolen på förhand har möjlighet att korrekt bedöma behovet av muntlighet i dessa avseenden och inte minst beträffande pedagogiska fördelar till följd av muntlighet.

FAR vill även erinra om de skäl som ligger till grund för nuvarande reglering i skatteförfarandelagen. Vid påförande av skattetillägg ska även regler om befrielse beaktas och dessa tar sikte på bland annat personliga förhållanden hos den enskilde och andra billighetsskäl. I förarbetena uttalas att en muntlig förhandling inte sällan bör medföra att eftergiftsgrunderna blir belysta på ett bättre sätt samtidigt som den enskilde skulle kunna finna det stötande om han eller hon inte muntligen fick framföra sina synpunkter rörande mer personliga omständigheter, se prop. 1987/88:55 s. 13.

I sammanhanget noteras även att tillämpning av regler om betalningssäkring och företrädaransvar innefattar subjektiva rekvisit; risken att den enskilde drar sig undan betalningsskyldighet respektive bedömning av uppsåt och oaktsamhet. Även i förhållande till dessa båda måltyper bör aktualiseras de

argument som enligt prop. 1987/88:55 motiverar en rätt till muntlig förhandling i kammarrätt i mål om särskilda avgifter. I allmänhet kan antas att en enskilds berättelse även i dessa fall medför att relevanta omständigheter blir bättre belysta.

I samtliga måltyper, för vilka lagändringar föreslås i skatteförfarandelagen, framstår det som angeläget att en enskild muntligen får framföra sina synpunkter rörande sådana omständigheter som har betydelse för bedömning av subjektiva rekvisit. En sådan ordning bör vara av stor betydelse inte bara för den faktiska rättssäkerheten i förfarandet, men också för enskildas upplevda rättssäkerhet.

Enligt FAR:s uppfattning är det tveksamt om ljud- och bildupptagning i förvaltningsrätt kompenserar för den föreslagna begränsningen av rätten till muntlig förhandling i kammarrätt och de försämringar av den enskildes rättssäkerhet som dessa riskerar att medföra. Särskilt noteras att samtliga domare i kammarrätten inte nödvändigtvis kommer att tillgodogöra sig förvaltningsrättens ljud- och bildupptagningar. Den enskilde kan således inte räkna med att kammarrättens samtliga ledamöter tar del av information från den muntliga förhandlingen i förvaltningsrätten. En sådan ordning kan enligt FAR:s mening inte anses väga upp risken för försämring av enskildas rättssäkerhet som följer av föreslagna begränsningar av rätten till muntlig förhandling i kammarrätt enligt skatteförfarandelagen.

För att begränsa risken att de föreslagna ändringarna i skatteförfarandelagen medför en försämring av rättssäkerheten framstår det under alla förhållanden som angeläget att bestämmelsen i 9 § fjärde stycket förvaltningsprocesslagen tillämpas generöst. Härvid är det angeläget att även den enskildes upplevda rättssäkerhet beaktas inom ramen för behovsprövningen, det vill säga att hänsyn i förekommande fall tas till den enskildes önskan om att personligen möta kammarrätten.

I sammanhanget noteras att kammarrättens beslut att inte hålla muntlig förhandling inte kan överklagas särskilt. Sådant beslut kan endast överklagas i samband med överklagande av dom i sakfrågan varvid prövningstillstånd krävs för att överklagandet ska prövas av Högsta förvaltningsdomstolen. Denna ordning medför att felaktiga beslut att neka den enskilde muntlig förhandling kan antas sällan bli föremål för rättelse.

FAR anser att föreslagna ändringar i skatteförfarandelagen i förekommande fall bör tillämpas i mål som anhängiggörs i kammarrätt efter ikraftträdandet. En enskild kan ha avstått rätt till muntlig förhandling i förvaltningsrätt i mål om exempelvis särskild avgift, i tron om att rätten skulle bifalla talan på det skriftliga underlaget. Den enskilde bör därvid inte mista sin rätt till muntlig förhandling i kammarrätt. Vad som nu anförts belyser för övrigt en fördel med de föreslagna reglerna, genom att de bidrar till att hänföra utredningen i målet till förvaltningsrätten.

Sammanfattningsvis anser FAR att de föreslagna ändringarna i skatteförfarandelagen bör medföra vissa processekonomiska fördelar, såväl för det allmänna som för enskilda. Dessa uppnås genom att muntliga förhandlingar kan undvikas i de fall de är obehövliga. De föreslagna ändringarna kan även komma att stärka rättssäkerheten för enskilda genom ökad möjlighet till effektivare resursanvändning i förvaltningsdomstolarna. Mot bakgrund av vad som anges i promemorian kan dock, enligt FAR:s uppfattning, inte med tillräcklig säkerhet dras slutsatsen att de föreslagna ändringarna inte kommer att medföra en försämrade rättssäkerhet för enskilda som är parter i nu aktuella måltyper. Härvid har beaktats risken att muntlig förhandling kan komma att nekas även i de fall att den skulle ha varit behövlig, att enskildas behov av att möta domstolen i denna typ av mål är angeläget för att upprätthålla

förtroendet för rättsväsendet och att enskilda, såvitt FAR uppfattar förslagen i promemorian, inte kan utgå från att kammarrätten i dess helhet tar del av ljud- och bildupptagningar från förvaltningsrätten.

FAR avstyrker således förslagen till ändringar i skatteförfarandelagen.

FAR

A handwritten signature in blue ink that reads 'Michael Johansson'.

Michael Johansson
Ordförande i FAR:s remissgrupp – Skatt